

NUMMER 2.2025 • Nämndeman i fokus • Nytt och noterat • Föreningsnytt •

Domstolsverket informerar • En tidning från Nämndemännens Riksförbund

Nämnde mannen



ELIAS PALM – RÄTTSLÄKARE

SÄKERHETSPUSSLET

AKTIV SOMMAR FÖR NÄMNDEMÄN

LEDARE

Medborgarinflytandet i rättssalen – värt att försvara!

I EN TID när det svenska nämndemanna-systemet ofta utsätts för kritik, och frågor om rättssäkerhet och medborgarnas förtroende debatteras, är det viktigare än någonsin att stå upp för de delar av systemet som faktiskt främjar transparens, delaktighet och folkets engagemang. Nämndemanna-systemet ger medborgare möjlighet att aktivt delta i rättskipningen, och ska därför försvaras.

Kritikerna lyfter fram att nämndemän är politiskt tillsatta, saknar juridisk kompetens och därför utgör en risk för rättssäkerheten. Det är att förväxla funktion med syfte. Nämndemäns roll är inte att ersätta juridiska domare, utan komplettera dem. Visst finns det utrymme för förbättringar – främst att stärka rekrytering men även mer och bättre utbildning.

Men en sak står klar: Nämndemännen behövs – inte av nostalgiska skäl, utan som en nödvändig del av ett öppet, rättssäkert och demokratiskt samhälle.

UNDER VÅREN har viktiga steg tagits för att synliggöra nämndemännens villkor och uppdrag. Delar av förbundsstyrelsen har uppvaktat ledamöter i justitieutskottet för att lyfta frågor om ersättning, arbetsvillkor och respekten för nämndemannens roll – frågor som länge varit aktuella.

Nämndemännens Riksförbund kommer i år delta vid Almedalsveckan i Visby. Om du befinner dig på Gotland under veckan är du varmt välkommen att stanna till hos oss.

”Under våren har viktiga steg tagits för att synliggöra nämndemännens villkor och uppdrag.”

Nationaldagen den 6 juni bjöd också på ett hedersamt ögonblick då Nämndemännens Riksförbund emottog Svenska Fanan – en symbolisk och glädjande bekräftelse på det ideella arbete vi utför i landets rättssalar.

Även internationellt växer kontakterna. Under maj deltog vi vid årets ENALJ-kongress – det europeiska nätverket för nämndemannaförbund.

Kongressen gav möjlighet

att utbyta erfarenheter med systerorganisationer från hela Europa. Flera länder brottas med liknande utmaningar kring rekrytering, villkor och synen på uppdragets betydelse men det finns även skillnader i system och strukturer. Trots olikheterna står en sak klar: Medborgarinflytandet i rättssystemet förenar oss, främst utifrån det demokratiska perspektivet. Vi i Nämndemännens Riksförbund ser gärna ett utökat nordiskt erfarenhetsutbyte för att tillsammans stärka nämndemannasystemens ställning.

Vårt arbete fortlöper med oförtruten energi.

JAG VILL ÖNSKA er alla en riktigt fin sommar. Hoppas vi ses igen till hösten! *

Linda Ingvarsson

Linda Ingvarsson
FÖRBUNDSORDFÖRANDE
NÄMDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND



NÄMNDEMAN I FOKUS

Julia Fahlgren, 47

Nämndeman i Skellefteå tingsrätt

BOR: Gård utanför Skellefteå. **FAMILJ:** Sambo, tre egna barn, tre bonusbarn och ett familjehemsbarn. Hundar, katter, ankor, höns och hästar. **FRITID:** Karate och sång.



BILD: HENNY FAHLGREN

VI BIDRAR MED LIVSERFARENHET

Du blev nämndeman för tre år sedan. Varför?

Det är lätt att ifrågasätta rätts-systemet när man står utanför och bara läser tidningarna. Jag ville se det från insidan och få lite djupare insikter. Jag tänkte också att jag kan bidra med min livserfarenhet. Jag har arbetat på advokatbyrå, själv varit brottsoffer och stöttat andra.

Vilka insikter har du fått?

Att dömandet är mer komplicerat än vad man tror. Många kan slänga ur sig: "Domstolen är dum i huvudet, våldtäktsmän ska sitta i fängelse."

Som nämndeman är det inte så enkelt. Bevis och pusselbitar ska falla på plats för en fällande dom. Hellre fria än fälla är det som gäller, om bevisen inte räcker.

Vad är svårast?

Det är känslomässigt tufft när du möter människor i en svår situation, och själv har upplevt något liknande. Annars är det svåraste själva bevisvär-

deringen, när vi ska göra en samlad bedömning utifrån det som kommit fram. En insikt som slagit mig är hur viktiga orden är. "Han slog mig ganska hårt", kan någon säga, och ordet "ganska" kan betyda något annat för mig än för dig.

Vika reaktioner har du mött från omgivningen?

De flesta är positiva och uppmuntrande. Sedan möter jag också okunskap, typ "hur kan personer med världens kortaste utbildning få döma". Då får jag förklara att själva idén med nämndemän är att vi inte ska vara utbildade jurister. Vi bidrar med omdöme, livserfarenhet och förmåga att ta till oss information. Det finns fördomar och ibland en skev mediebild av oss nämndemän.

Du håller på karate, varför?

Vi är en kampsportfamilj. Karate är ett sätt att lära sig respekt och ödmjukhet. Fantastisk träning för kropp och själ. Och ett suveränt självförsvar om det skulle behövas. *

Innehåll

NR 2.2025

- 4 Säkerhetspusslet
- 8 Nytt och noterat
- 10 Porträttet: Elias Palm
- 13 Domstolsverket informerar
- 14 Fler dömda till längre straff
- 15 Umeå Nämndemannaförening
- 16 Aktiv sommar för nyfikna nämndemän
- 19 Sista ordet



BILD: ISTOCK

14 Fler dömda till längre straff



BILD: ISTOCK

16 Aktiv sommar

OMSLAG: JKFPHOTO

Nämnde
mannen

Ges ut av Nämndemännens Riksförbund. Presslagt juni 2025. Årgång 48.

REDAKTÖR: Thomas Östlund, thomas@thomasostlund.se, tel: 070 541 76 28 **ART DIRECTOR:** Ninni Oljemark

ANSVARIG UTGIVARE: Linda Ingvarsson, e-post: linda.ingvarsson@nmrf.se **TRYCK:** Norra Skåne Offset.

Citera gärna, men ange källan. Redaktionens ansvarar ej för insänt, ej beställt material. Övrig information om tidningen och Nämndemännens Riksförbund, se sidan 19. **ISSN 03448-4351**





SÄKERHETS PUSSLET

Många bitar i domstolarnas säkerhetsarbete



Att domstolarna är trygga och säkra platser är avgörande, både för alla som vistas där och för förtroendet för rättsväsendet. På senare år har säkerheten skärpts på flera områden. Men ett effektivt säkerhetsarbete vilar också på att de som är verk-samma i domstolarna har gott omdöme – och mod att agera om något inte står rätt till. Det gäller även nämndemännen.

Att minska risken för negativa händelser är en grundbult i många organisations säkerhetsarbete. Det gäller också oss enskilda människor. Varje dag gör vi, ofta omedvetet, våra egna riskbedömningar. Att ge sig ut i trafiken innebär en uppenbar risk, men de flesta väljer ändå att göra det.

Nästan allt säkerhetsarbete innebär en balansgång mellan riskminimering och de olägenheter eller kostnader som en alltför omfattande säkerhet innebär.

TRYGGHET ÄR MÅLET

På senare tid har säkerhetsarbetet förstärkts inom många delar av samhället, det gäller även i domstolarna.

– Det yttersta målet med vårt säkerhetsarbete är att alla som kommer till en domstol ska känna sig trygga. Vi vill leva i en demokrati med ett fungerande rättsväsende, och att känna trygghet och förtroende för oss är helt centralt, säger Andreas Sundberg, säkerhetschef på Domstolsverket.

För att uppnå detta sker insatser på en rad områden. Lite förenklat följer säkerhetsarbetet i tre spår: fysisk säkerhet, informations-säkerhet och personalsäkerhet.

FYSISK SÄKERHET

Den fysiska säkerheten innefattar grundläggande funktioner som brandsäkerhet, utrym-

ningsvägar, första hjälpen-utrustning med mera. Inte minst handlar det om tillträdet till domstolen, så att inga obehöriga personer eller farliga föremål kommer in i byggnaden.

– Människor ska ha tillträde till våra domstolar, men utan att säkerheten äventyras. Det gäller för oss att tänka i flöden och zoner för hur människor rör sig, säger Andreas Sundberg.

På senare år har många domstolar byggts om och anpassats till hårdare säkerhetskrav. För inte så länge sedan rörde sig människor relativt fritt in och ut i domstolarna. År 2012 infördes vid Malmö tingsrätt den första fasta säkerhetskontrollen, med personal vid inpassering. Nu har 67 av landets cirka 80 domstolar fast säkerhetskontroll, varav 51 med röntgenutrustning. Förra året gjordes 750 000 inpasseringar, och 298 beslag överlämnades till polis.

INFORMATIONSSÄKERHET

De senaste decenniernas IT-revolution har inneburit drastiska förändringar på snart sagt alla områden av samhället. Att utvecklingen ➔

UPPDATERAT UTBILDNINGSMATERIAL FÖR NÄMNDEMÄN

Ur Domstolsverkets årsredovisning 2024:

”Domstolsverket gör för närvarande en översyn av utbildningsmaterialet som riktar sig till nämndemän och kommer bland annat att bryta ut frågor som rör säkerhet till ett särskilt utbildningsmaterial för domstolarna att använda. Informationen till domstolarna på Sveriges Domstolars intranät, rörande nämndemannaansvaret, kommer samtidigt att förändras för att tydliggöra vikten av att nämndemännen utbildas och engageras i säkerhetsfrågor relaterade till deras tjänstgöring.”



har både fram- och baksidor är uppenbart. En ny slags brottslighet har uppkommit, allt från bedrägerier riktat mot enskilda till intrång och överbelastningsattacker i företags och myndigheters IT-system.

– Vi har gemensamma system och infrastruktur inom Sveriges Domstolar och lägger ner stora resurser på för att minska vår sårbarhet, säger Andreas Sundberg.

Informationssäkerheten handlar också om att förhindra att obehöriga får del av information de inte har rätt till – och att de uppgifter allmänheten och andra har rätt att ta del av är korrekt och tillgänglig.

PERSONALSÄKERHET

Det tredje spåret i säkerhetsarbetet benämner Andreas Sundberg ”personalsäkerhet”. Det handlar om att alla som verkar inom rättsväsendet ska agera på ett ansvarsfullt sätt, och även vara skyddade från hot och yttre påverkan.

FÅ NÄMNDEMÄN UTSÄTTS FÖR PÅVERKAN OCH HOT

97 % AV NÄMNDEMÄNNEN svarar nej på frågan om de utsatts för politisk påverkan, och 98 % svarar nej på frågan om de har utsatts för hot eller påverkan från någon annan part. Det visar Nämndemännens Riksförbunds enkätundersökning från 2024, där drygt 3 000 nämndemän deltog. Läs mer i Nämndemannen nr 4. 2024 på www.nmrf.se.

TOTALT SETT i domstolarnas verksamhet 2024 mottog Domstolsverket 864 incidentrapporter, från mindre ordningsstörningar till allvarigare incidenter. Domstolarna rapporterade 21 trakasserier, 131 hot och 2 fall av våld.

Noggranna rekryteringsprocesser och gedigen referenstagning är ett sätt att minska riskerna. Från och med 23 juni 2025 kommer Sveriges Domstolar även att ha möjlighet och i vissa fall skyldighet att genomföra vissa registerkontroller inför anställning eller

ATTUNDA NÄMNDEMANNAFÖRENING

Dialog ökar säkerheten

Säkerhetsfrågorna står högt på dagordningen när Attunda Nämndemannaförening möter domstolsledningen.

– Vi nämndemän har ett mycket viktigt uppdrag, och därför måste sådant som kan äventyra säkerheten påtalas. Det uppskattar också tingsrätten, säger Björn-Inge Björnberg, ordförande i föreningen.

Attunda tingsrätt har sitt säte i Sollentuna och omfattar ett tiotal kommuner i norra Stockholms län.

Representanter för nämndemannaföreningen möter domstolsledningen regelbundet, minst två gånger per år.

– Säkerhetsfrågorna är uppe i stort sett varje gång. En bra, regelbunden dialog mellan domstolen och oss nämndemän är viktigt för att få det hela att fungera på ett bra sätt, säger Björn-Inge Björnberg.

Inför mötena fångar föreningens representanter upp eventuella frågor och synpunkter från medlemmarna. Ett konkret exempel gäller hur man kan säkerställa in- och utpassering genom domstolens personalingång på ett säkert sätt.

– Det gäller att ingen obehörig slinker in samtidigt med oss nämndemän. Det har vi tagit upp med domstolsledningen och de tar våra synpunkter på stort allvar.

innan nämndemän påbörjar sin tjänstgöring. För hur mycket som än satsas på teknik och kontroller för att öka säkerheten, har de människor som utgör en organisation en avgörande betydelse. Det gäller även nämndemännen.

– Jag tror inte vi kan kontrollera bort alla problem. Vi måste skapa ett klimat och en kultur, där den statliga värdegrunden för oss alla i rättsväsendet även återspeglas i vardagen, säger Andreas Sundberg.

I det perspektivet är ökad kunskap och transparens nyckelfaktorer.

– Vi satsar mycket på utbildning, både för att uppmärksamma risker och kunna agera när man misstänker att något inte står rätt till.

Andreas Sundberg menar att nämndemännen, som en del av domstolarnas organisation, har en viktig roll i säkerhetsarbetet. Utbildningsmateri-

alet till nämndemän har uppdaterats, med ett starkare fokus på säkerhetsfrågorna. Han uppmanar alla nämndemän att ta kontakt med säkerhetsansvariga vid domstolen om de har frågor eller känner oro för sin säkerhet.

– Var frågvis och tveka inte att ta kontakt vid minsta uttryck för hot eller påtryckningar.*

TEXT: **Thomas Östlund**

BLOGG OM SÄKERHETSKONTROLL

"EN DAG I SÄKERHETSKONTROLLEN" heter ett avsnitt av Domarbloggen från i mars i år. Maria Erlandsson skriver om kammarrätten i Stockholm och ett vanligt arbetspass i säkerhetskontrollen. Domarbloggen produceras av Södertörns tingsrätt och innehåller många intressanta texter om rättsväsendet. www.domarbloggen.se

UPPSKATTAT SAMARBETE

Lagmannen brukar besöka nämndemannaföreningen två gånger om året, och även där kan säkerhetsfrågorna diskuteras.

– Vi har påtalat vikten av tydlig information från domstolens sida, så att vi vet vad som gäller, vilket även förebygger ryktesspridning. Jag vet att samarbetet med domstolen uppskattas av nämndemännen, säger Björn-Inge Björnberg.

Han känner inte till något fall där en enskild nämndeman blivit hotad.

– Om det skulle hända är vårt budskap att de ska prata direkt med vår kontaktperson på tingsrätten.

Även om inget har hänt kan det så klart finnas oro bland en del nämndemän för att något ska hända.

– Vi människor är ju olika och alla ska känna att de kan prata öppet med sina kolleger om de känner sig osäkra eller oroliga, säger Björn-Inge Björnberg.*

Björn-Inge Björnberg,
ordförande
i Attunda
Nämndemanna-
förening.



BILD: ANNA LEDIN WIRÉN



HISTORISKA RUTAN

Tryckfrihetsförordningen från 1766 nu Världsminne

TRYCKFRIHETSFÖRORDNINGEN är en av Sveriges grundlagar och antogs 1949. Men den svenska tryckfriheten har äldre anor än så. Redan 1766 infördes en tryckfrihetsförordning, som faktiskt var den första i världen. Den bestod av två delar:

- Rätten för alla att publicera tankar, åsikter och känslor i tryck.
- Rätten för alla att ta del av myndigheternas och de styrande organens handlingar och även trycka dem, det som numera kallas offentlighetsprincipen.

Efter Gustav III:s statskupp 1772 kringskars tryckfriheten. Under 1800-talet kom nya versioner av tryckfrihetslagstiftning, med mer eller mindre stora inskränkningar.

Men Sverige kan alltså stoltsera som föregångsland vad gäller tryckfrihet – och förordningen från 1766 har nu utsetts av Unesco till Världsminne som ett dokument av stort värde för mänskligheten.



Den första tryckfrihetsförordningen från 1766.



BILD: GULLMARS

Blommor till minne av offren vid terrordådet i Stockholm.

Fördjupad kunskap om våldsbejakande extremism

DE SENASTE DECENNIERNAS terrorattacker, både i Sverige och utomlands, har riktat fokus på den våldsbejakande extremismen. Nu har *Center mot våldsbejakande extremism*, CVE, kommit med sin första årsbok. Temat

för årsboken ställer frågan: "Hur ideologisk är ideologiskt motiverad brottslighet?" Dessutom avhandlas konspirationsteorier, skolans roll i det förebyggande arbetet samt misogyni och maskulinitet i våldsbejakande extremism. Boken är intressant läsning för alla som vill fördjupa kunskapen om den våldsbejakande extremismen.



Årsbokens omslag visar konstverket *Fredad plats* av Ann-Sofi Sidén och Mats Fahlander. Verket – ett täckie i brons – finns på Sergels Torg i Stockholm och invigdes i april, till minne av offren vid terrordådet på Drottninggatan 2017.

frågan. Mer information på www.cve.se där även årsboken kan läsas och laddas ner.

Center mot våldsbejakande extremism inrättades 2018 och ska samla och sprida kunskap om hur våldsbejakande extremism kan förebyggas. De ska även samordna och ge stöd till olika aktörer som arbetar med

RÄTT TILL RÄTTSDINFORMATION – ÅTGÄRDER KRÄVS

DOMSTOLSVRKET har haft i uppdrag av regeringen att analysera och ge förslag om hur allmänheten, myndigheter med flera ska få tillgång till säker och effektiv rättsinformation. I maj redovisades uppdraget.

– Det har tydligt framkommit att det krävs åtgärder för att rättsinformation ska kunna till-

handahållas på ett digitalt, säkert och effektivt sätt med utgångspunkt i användarnas behov, säger Rolf Petersson, verksamhetsutvecklare vid Domstolsverket.

I rapporten lämnas tre olika förslag på lösningar, med olika ambitionsnivå och kostnad. Rapporten finns att läsa och ladda ner på www.domstol.se



REGERINGSFÖRSLAG

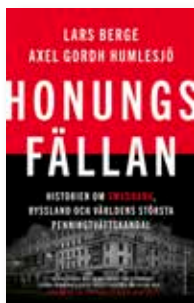
GÖR DET MÖJLIGT

ATT AVLYSSNA BARN

REGERINGEN FÖRESLÅR i en proposition till riksdagen att brottsbekämpande myndigheter ska få utökade möjligheter att använda hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation, även mot barn under 15 år.

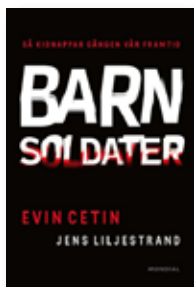
– Vi måste göra allt vi kan för att bryta den pågående utvecklingen där barn rekryteras till kriminella gäng och deltar i allvarlig brottslighet, säger justitieminister Gunnar Strömmer.

3 nya böcker



HONUNGSFÄLLAN

Honungsfällan har underrubriken "Historien om Swedbank, Ryssland och världens största penningtvättsskandal". Journalisterna Lars Berge och Axel Gordh Humlesjö har ägnat mer än fyra år åt en granskning om vad som hände bakom kulisserna i spåren på penningtvättsskandalen i Swedbank.



BARN SOLDATER

Antalet unga som begår grova brott har ökat kraftigt. I boken *Barnsoldater* har juristen Evin Cetin och journalisten Jens Liljestrand sökt sig bakom rubrikerna och statistiken. Barnen kommer själva till tals, liksom lärare, föräldrar och de som rekryterar barnen till gängen. "Det är sällan vi alls får höra såna här vittnesmål inifrån", skrev Expressen om boken.



NÄR INGEN LYSSNAR

Journalisten Diamant Salihu fick stor uppmärksamhet för boken *Tills alla dör* om den organiserade brottsligheten. Hans nya bok berättar historien om Foxtrot-nätverket och dess ledare Rawa Majid, den kurdiska räven. Det handlar om pengar, heder och hämdblindhet i slaget om narkotikamarknaden.



Ny socialtjänstlag från 1 juli

RIKSDAGEN HAR ANTAGIT en ny socialtjänstlag som träder i kraft 1 juli. Den nya lagen innebär ett starkare fokus på förebyggande arbete och att socialtjänsten ska arbeta kunskapsbaserat. Det är oklart i vilken grad den nya lagen kommer att påverka domstolarnas arbete, men att orosanmälningar framöver ska vara sökbara är ett exempel på en förändring som kan komma att underlätta domstolarnas arbete.

A man with short dark hair and light-colored eyes, wearing a black polo shirt, stands in a hallway. He has a tattoo on his left arm. In the background, a staircase with a dark railing is visible. The lighting is warm and indoor.

Nära döden för rättvisans skull

Har en person knuffats eller snubblat nedför trappan? Har spädbarnet avlidit av sjukdom eller misshandel? En rättsläkare ställs ofta inför svåra frågor. Deras bedömningar sammanfattas i utlåtandet, som har stor betydelse vid många rättegångar. Som de allra flesta rättsläkare arbetar **ELIAS PALM** på uppdrag av polis och åklagare. Men han är nog med att framhålla rättsläkarnas oberoende.

– Vi ska göra objektiva bedömningar, även om det talar till den misstänktes fördel.



Vi träffas hemma hos Elias Palm i Klippan i Skåne en regnig majdag. Han har försäkrat maken Joakim att det inte är fråga om något hemma hos-reportage, men det är svårt att inte impone-
ras av deras hem. Modern konst på väggarna, kvalitetsmöbler som andas dansk design och så huset i sig självt, ritat av Mogens Mogensen i början av sextio-
talet, med tydliga drag av funk-
tionalism.

– Vi föll för huset så fort vi såg det, säger Elias, medan han serverar kaffe och kanelbulle.

Pressavdelningen på Rättsmedicinsverket föreslog direkt Elias Palm på frågan om en rättsläkare att intervjua. Numera arbetar Elias inte så mycket kliniskt, men gör några inbopp på rättsmedicin i Lund när det behövs. Hans titel är avdelningschef på Rättsmedicinalverket, det vill säga chef för myndighetens rättsmedicinska verksamhet.

– Jag är stolt centralbyråkrat och ser det som min uppgift att bidra till att höja kvaliteten och effektiviteten i verksamheten generellt och i förlängningen upprätthålla rättssäkerheten.

Elias båda föräldrar är läkare och han säger att det var viljan att ”göra något eget” som efter lumpen fick honom att välja juridiken. Men efter några terminer på juristlinjen i Lund växlade han spår till medicinstudier i Stockholm.

– Som rättsläkare har jag har så klart nytta av att ha läst lite juridik. Jag lärde mig i alla fall tillräckligt mycket för att inse mina begränsningar.

RÄTTSMEDICINALVERKET

RÄTTSMEDICINALVERKET beskriver sig som ”den medicinska länken i rättskedjan”. Verksamheten omfattar fyra områden: rättsmedicin, rättspsykiatri, rättskemi och rättsgenetik. Verket har 600 medarbetare på sex orter i landet. www.rmv.se.

OBEROENDE BEDÖMNINGAR

Rättsmedicin är en specialitet för läkare, precis som kirurgi och ortopedi. Rättsläkarna arbetar nästan alltid på uppdrag av polis och åklagare. De undersöker skadade och avlidna personer och sammanfattar sina slutsatser i ett rättsintyg respektive obduktionsutlåtande.

– Det viktigaste att veta, särskilt för nämndemännen, är att även om vi arbetar på uppdrag av polis och åklagare, har vi en oberoende ställning. Vår uppgift är inte att styrka det som åklagaren hävdar, utan att göra en objektiv bedömning på medicinska grunder. Det kan ibland leda till att vi styrker ett alternativt scenario.

När det gäller avlidna personer ska rättsläkaren både bedöma dödsorsak och dödssätt, alltså vad en person har avlidit av respektive avsikten eller omständigheter som föranlett dödsfallet. Ofta är detta uppenbart, men ibland finns tveksamheter. Har en person avlidit av att ha knuffats eller snubblat utför en trappa? Avled personen av misshandel eller bidrog påverkan av droger till dödsfallet? Det räcker med dessa enkla exempel för att alla ska inse att det kan vara svårt att fastställa dödssättet.



PORTRÄTT

Elias Palm, 48

GÖR: Rättsläkare, avdelningschef vid Rättsmedicinalverket.

BOR: Hus i Klippan och i Farhult utanför Ängelholm.

FAMILJ: Gift med Joakim sedan 17 år tillbaka. 21-årig dotter från ett tidigare förhållande. En bullterrier.

LÄSER: Senast *Kvinnan i rummet*, en deckare av Jussi Adler-Olsen.

LYSSNAR PÅ: Blandad populärmusik. *Mapei* just nu överst på spel-listan.

FRITID: Styrketränar, springer och simmar. Målar och reser mycket.

- – Jag brukar säga att det bara är idioter som är tvärsäkra, men även om det finns utrymme för tveksamheter måste vi ändå bedöma vad som är mest sannolikt. Sedan är det upp till domstolen att göra en samlad bedömning, säger Elias. Han beskriver en ”levande diskussion” inom kåren om avvägningar i hur långt rättsläkarnas bedömningar ska sträcka sig.

OKLART FORSKNINGSLÄGE

Vissa områden är särskilt utmanande, och ofta har de sin rot i ett oklart kunskapsläge. Ett exempel är avlidna spädbarn med specifika och svårvärderade fynd, där forskningen inte är glasklar.

– Att navigera i ett oklart kunskapsläge är svårt, särskilt när vi vet att konsekvenserna av en felaktig bedömning är stora. Oskyldiga föräldrar riskerar att dömas eller kan ett misshandlat barn fortsätta att vistas hos en farlig vårdnadshavare.

Att värdera olika forskningsrön är inte heller lätt. Sedan 2020 finns en särskild funktion på den rättsmedicinska avdelningen, med uppgift att sammanställa kunskapsläget inom olika områden och kritiskt granska forskningsresultat.

– En enskild studie som läggs fram för rätten säger inte allt. Vi behöver kunna värdera kunskapsläget på ett mer övergripande plan.

INTE SOM I MIDSOMER

Uppdraget till rättsläkarna kan komma snabbt när något inträffat. Ibland är de här med på fyndplatsen, alltså platsen där en kropp anträffats. Mycket av det kliniska arbetet sker på någon av landets sex rättsmedicinska enheter, och ofta tar rättsläkarna hjälp av olika experter.

Många förknippar rättsläkare med obduktioner, kanske som en följd av deras framträdande roll i tevedeckare som Morden i Midsomer och Chelsea Detective, ofta med

färgstarka rättsläkare i ständig kontakt med poliser som springer ut och in i obduktionsalen.

– Vi rättsläkare utför obduktioner men kallar oss inte obducenter, det ordet fick en dålig klang efter da Costa-fallet.

Det har blivit allt mer ovanligt att rättsläkarna kallas att delta vid huvudförhandling. Det rör sig om inte mer än ett hundratal tillfällen om året.

– Möjligtvis beror minskningen på att domstolen anser att våra rättsintyg numera innehåller den information de behöver. Men vid stora uppmärksammade mål deltar vi ofta.

SKRIVIT KRIMINALROMANER

Drygt trettio år gammal debuterade Elias som författare. Tre böcker har det blivit, alla med rättsläkaren Ella Andersson i centrum.

– Från början var det inte tänkt att bli kriminalromaner, men om man som rättsläkare presenterar en idé för ett förlag är det så klart

en sådan historia de vill ha.

Och så blev det. Den senaste romanen, *Memento mori*, kom 2013.

– Jag lever i livslögnen att jag fortfarande ska skriva, men sedan jag blev chef har det inte blivit många rader... några kanske, men jag har ingen ny bok på gång.

De flesta människor gör vad de kan för att hålla döden på avstånd. För Elias Palm och andra rättsläkare innebär jobbet ständiga möten med skadade och avlidna personer.

– Jag tror inte att man blir hårdhudad och kallsinnig av det här jobbet, men visst påverkas man. Särskilt när jag är ute på en fyndplats eller möter en anhörig. Då kryper verkligheten under skinnet på ett helt annat sätt än vid obduktionsbordet. Men som rättsläkare gäller det nog att kunna hålla distansen.*

TEXT: Thomas Östlund



Elias Palms senaste bok *Memento mori* utkom 2017. Titeln är det latinska uttrycket ”kom ihåg att du måste dö”.

Domstolsverket och domstolarna – vem ansvarar för vad?

FOTO: TOMMY HVTTFELDT

Domstolsverket finns i Jönköping.



Som nämndeman är du en viktig del av rättssystemet och bidrar till att rättsskipningen fungerar på ett rättssäkert och objektivt sätt. Men det är inte alltid självklart var ansvaret för olika frågor ligger – är det domstolarna själva eller Domstolsverket som hanterar dem?

Sveriges Domstolar är ett samlingsnamn som används för att beskriva hela domstolsväsendet i Sverige, även om det består av flera självständiga domstolar och myndigheter. Det är inte en enskild myndighet, utan snarare en övergripande benämning på alla domstolar. Begreppet används också för att kommunicera domstolarnas verksamhet mer enhetligt och göra det enklare för allmänheten att förstå hur rättssystemet är strukturerat.

DOMSTOLSVERKETs huvudsakliga uppgift är att säkerställa att Sveriges Domstolar har resurser och stöd de behöver för den dagliga dömande verksamheten. Uppdraget handlar om administration, planering av nya domstolsbyggnader, teknik och utveckling – det vill säga sådant som gör det möjligt för domstolarna att fokusera på rättsskipningen.

Domstolsverket har ett övergripande administrativt ansvar för Sveriges Domstolar och fungerar som en serviceorganisation. Det innebär att Domstolsverket hanterar

frågor som rör personalpolitik, arbetsmiljö, utbildning och kompetensutveckling för domstolarnas anställda. Domstolsverket ansvarar också för vissa centrala förmåner och villkor för domstolspersonal som lönesättning och arbetsmiljöfrågor.

UTBILDNINGSVERKSAMHETEN är en viktig del av Domstolsverkets verksamhet där myndigheten har ett ansvar för att bevaka och följa upp utbildningsbehoven inom Sveriges Domstolar och att erbjuda utbildningsinsatser på central nivå.

Domstolsverket erbjuder tydlig kursinformation så att medarbetare och chefer lättare kan hitta de utbildningar som passar deras behov. Dessutom finns Domstolsverket som stöd och rådgivare i utbildningsfrågor för Sveriges Domstolar.

DOMSTOLENS ROLL är att se till utbildningsbehoven och ta tillvara på medarbetares kompetens samt att arbeta strategiskt med kompetensförsörjning. Det är domstolarna som har arbetsgivaransvar för sina egna anställda, inklusive domare, notarier och administrativ personal. Det innebär att varje domstol ansvarar för rekrytering, daglig arbetsledning och personalutveckling inom sin egen verksamhet. Domstolarna har också en självständig roll i rättsskipningen, vilket innebär att deras personalansvar måste vara anpassat till den oberoende ställning som domstolarna har enligt lag.

SAMMANFATTNINGSVIS kan man säga att Domstolsverket sköter de övergripande administrativa och strategiska personalfrågorna, medan domstolarna har det direkta arbetsgivaransvaret för sin egen personal.*

Jens Mattsson
Domstolsverket

FLER DÖMDA till längre straff

Arbetsbördan för domstolarna ökar genom flera mål, och det döms till allt fler och allt längre fängelsestraff. Det visar statistiken för 2024.

Ar 2024 avgjordes 82 200 mål i tingsrätterna som ledde till fällande dom. Det är en ökning med 2 200 jämfört med 2023. År 2015 var antalet fällande domar 56 700, och därefter har de ökat för varje år.

Av de dömda i tingsrätt 2024 var 83 % män och 17 % kvinnor. Antalet kvinnor som dömdes ökade dock med 9 % jämfört med året innan, medan antalet dömda män ökade med 3 %.

OLIKA PÅFÖLJDER

År 2024 dömde tingsrätterna till fängelse i 14 800 fall. Det är en ökning med 5 % jämfört med 2023. Jämfört med 2015 har det skett en markant ökning i antalet fängelsedomar, med hela 38 %.

Av de som dömdes till fängelse var det vanligaste huvudbrotten narkotikabrott (22 %) och brott mot person (22 %).

Rättsspsykiatrisk vård var huvudpåföljd i 378 domar 2024, en ökning med 14 % jämfört med året innan. Även antalet domar med påföljden skyddstillsyn och villkorlig dom ökade, jämfört med 2023.

Den vanligaste huvudpåföljden i tingsrätterna är böter. År 2024 utdömdes böter i 42 300 fall, en ökning med 1 % jämfört med året innan.

Det finns flera särskilda påföljder för ungdomar 15–20 år. Totalt under 2024 avkunnades 3 600 ungdomspåföljder, en ökning med 3 % jämfört med 2024.



BILD: ISTOCK

LÄNGRE FÄNGELSESTRAFF

Den mest dramatiska förändringen på senare år rör längden på fängelsestraffen. Den totala fängelsetiden kallas straffmassa, och den ökade med 13 % mellan 2023 och 2024. Den totala strafftiden i fängelse som utdömdes 2024 var 224 600 månader. Jämfört med 2015 är ökningen av straffmassan hela 130 %.

Den genomsnittliga strafftiden 2024 var 15 månader. Även här har en ökning skett jämfört med föregående år och en ännu mer markant ökning, med 6,4 månader, jämfört med 2015.

När det gäller statistiken om fängelsestraffens längd ingår inte livstidsdömda, eftersom deras straff inte är tidsbestämt.*

TEXT: Thomas Östlund

Statistiken är hämtad från Brottsförebyggande rådet. Mer att läsa finns på www.bra.se.



BILD: LARS JANSSON

UMEÅ NÄMNDEMANNAFÖRENING

Öppna föreläsningar och Finlandsbesök

Lyckat studiebesök
från Österbotten.

Föreläsningar, studiebesök och utbyte med nämndemän från Österbotten i Finland. Det är några aktiviteter i Umeå Nämndemannaförening.

– En bra styrelse och många aktiva gör att vi håller föreningen levande, säger vice ordförande **MIKAEL HILDINGSSON**.

På Umeå Nämndemannaförenings hemsida finns flera inspelade föreläsningar att titta på. Den senaste har rubriken att "Att företräda barn" med advokat Emily Töyrä. Föreningen får låna inspelningsutrustning och lokal av tingsrätten, vilket underlättar det hela.

– Det är ett sätt att locka fler medlemmar, och möjlighet för dem som inte kan delta att ändå ta del av föreläsningen. Så klart kan även andra intresserade titta, säger Mikael Hildingsson.

BILD: PRIVAT



Mikael Hildingsson

VILL BLI FLER

Umeå Nämndemannaförening har ett åttiotal medlemmar, som är verksamma vid tingsrätten, hovrätten och förvaltningsrätten i Umeå och vid Lycksele tingsrätt.

Föreningen jobbar aktivt för att öka medlemsantalet, som ännu inte riktigt når upp till femtio procent av nämndemännen.

– Jag brukar prata om föreningen och värva medlemmar vid fiket i nämndemannarummet. Några tror att vi är en fackförening och andra är rädda för att de måste aktivera sig.

Mikael reder ut missförstånden, och föreningen har succesivt ökat antalet medlemmar. Det gäller också att

ha verksamhet som uppskattas.

– Både föreläsningar och studiebesök är populära. Och till föreläsningarna är även de som inte är medlemmar välkomna. Vi bjuder också in Brottsofferjouren här i Umeå, berättar Mikael.

FINLANDSBESÖK

Nyligen hade föreningen besök av en grupp nämndemän från Finland, verksamma vid Österbottens tingsrätt i Vasa, en kort båtresa över Kvarken från Umeå. Det var visning av tingsrättens lokaler samt information om det svenska rättssystemet och nämndemännens arbete. Dessutom fanns tid för lite shopping på Ikea.

– Det var mycket lyckat. Vi fick också en inbjudan att besöka dem, och planerar en studieresa till Österbotten i september, säger Mikael Hildingsson. *

TEXT: Thomas Östlund



LasseMajas Deckarhus

Aktiv sommar för nyfikna nämndemän

Vad gör en nämndeman under sommarledigheten, förutom att sitta i rätten? Varför inte satsa på en utflykt med koppling till brott och straff. Här är några förslag.

FÄNGELSEMUSEET I GÄVLE

Sveriges fängelsemuseum ligger i två gamla fängelsebyggnader i centrala Gävle. Spännande kriminalvårdshistoria ur olika perspektiv – socialt, kulturellt och ekonomiskt. En titt ner i fängelsehålan från 1553 rekommenderas.

ARKILS TINGSTAD I VALLENTUNA

Rättsskipning har sedan forntiden varit en del av samhället. Innan tingshus och rådhus byggdes förrättades ting ofta utomhus, vid så kallade tingsplatser. Det

finns få lämningar kvar från dessa platser, men vid Arkils Tingstad i Vallentuna i Uppland är det klarlagt att ting ägt rum – om detta vittnar en kvadratisk stensättning och två runstenar.



Arkils Tingstad



LASSEMAJAS DECKARHUS

Bokserien LasseMajas detektivbyrå har miljontals unga läsare. I Linköping kan du nu kliva in i LasseMajas Deckarhus. Tillsammans i grupp

hjälper ni LasseMaja att lösa kluriga mysterier på plats. Ledtrådar finns utspridda i olika rum på tre våningar. Passar barn 4–14 år och är spännande även för vuxna.

www.lassemajasdeckarhus.se

WALLANDERBAKELSE I YSTAD

Redan 1991 kom första boken om kriminalpolisen Kurt Wallander i Ystad. Du som vill uppleva äkta Wallandermiljöer kan guida dig själv med hjälp av turistbyråns material. Avsluta med en knallblå Wallanderbakelse på Fridolfs konditori. Ystad är mycket mer än Kurt Wallander, en charmig småstad vid havet med närhet till det märkliga Ales stenar och Dag Hammarskjölds hem Backåkra.

BILD: WIKIMEDIA COMMONS



LÅNGHOLMEN MED FÄNGELSE OCH BAD

Har du några timmar över i Stockholm? Lämna city och vandra längs vackra Söder Mälarstrand till Långholmen. Det gamla fängelset har blivit hotell och här finns

ett museum där du kan besöka fängelseceller och lära dig mer om den legendariska öns historia. Det går också utmärkt att ta ett dopp i Mälaren på den gröna ön Långholmen, nära storstadens puls.

CRIME WALKS – BORDELLMAMMOR, BLODBAD MED MERA

På flera håll i landet anordnas guidade vandringar om brott och straff, så kallade crime walks. Göteborg är ett exempel, där kan man hänga med på vandringar med rysansvärda titlar som *Lönnkrogar och blodbad* och *Bordellmammor och barnamord*.

Läs mer på www.crimewalks.se

POLISMUSEUM – ÄVEN FÖR BARN

Polismuseet på Djurgården i Stockholm har utställningar som speglar polisens vardag och olika aspekter av brottslighet. Aktuella utställningar handlar om hatbrott och om brottsspår. Barnutställningen *Polis polis*, är populär, där de små besökarna får klä sig i polisuniform. Polismuseet ligger granne med de tre museerna Sjöhistoriska, Tekniska

och Etnografiska. Passar perfekt för en regnig sommar dag i huvudstaden.

VACKRA RÅDHUS LANDET RUNT

På senare tid har många nya domstolar byggts, men ofta står de gamla rådhusen kvar, och vissa är fortfarande i bruk. Några exempel på intressanta rådhus:

• SIGTUNA RÅDHUS från 1744

är Sveriges minsta och ligger mitt i den idylliska medeltidsstaden. Öppet för besök under sommarmånaderna.

• **SÖDERHAMNS RÅDHUS** har utsetts till en av landets vackraste byggnader. Pampigt i holländsk renässans med ett 46 meter högt torn. Numera kommunkansli.

• **KARLSKRONA RÅDHUS** i nyklassicistisk stil började byggas 1790 och är vackert beläget på Stora torget. Blekinge tingsrätt finns fortfarande här.*

TEXT: Thomas Östlund



Sigtuna rådhus

BILD: ISTOCK



Söderhamns rådhus

BILD: ANNIKA64



Karlskrona rådhus

BILD: UDO SCHROETER



BILD: POLISMUSEET



EN SVENSK FANA TILL NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND PÅ NATIONALDAGEN

NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND tilldelades en svensk fana vid Nationaldagsfirandet i Malmö den 6 juni.

Svenska fanor delas ut till föreningar och organisationer av kungen på Skansen i Stockholm, och av landshövdingar i hela landet.

– Fanan är ett fint erkännande av det ideella arbete som våra nämndemannaföreningar gör, och av den viktiga roll som nämndemännen har i vårt demokratiska rättssamhälle, säger Linda Ingvarsson, förbundsordförande i Nämndemännens Riksförbund.



Kolla in hemsidan

PÅ WWW.NMRF.SE finns mycket information. Nu kan du bland annat hitta:

- Nyhetsbrev med aktuell information från förbundet.
- Information och kontaktuppgifter till lokalföreningarna.

- Information om ersättning till nämndemän.
- Nämndemannasystemet i medierna.
- Tidigare nummer av tidningen Nämndemannen.



FOTO: ISTOCK



DET HÄR ÄR NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND:

- Är en ideell, opolitisk och religiöst obunden förening med cirka 3 500 medlemmar.
- Har en bred lokal verksamhet i ett 50-tal lokala nämndemannaföreningar.
- Bidrar till ökad kompetens och

gemenskap bland nämndemännen.

- Bevakar och tillvaratar nämndemännens intressen genom kontakter med riksdag, regering, regioner, kommuner och statliga myndigheter.
- Arbetar för att förbättra nämndemännens villkor, vad gäller arvoden, utbildning etc.

- Är remissinstans i frågor som berör rättssväsendet.
- Bildar opinion för nämndemannasystemets givna plats i en modern demokrati.
- Har en försäkring för alla medlemmar vid föreningsaktiviteter.
- Ger ut tidningen Nämndemannen och driver webbplatsen www.nmrf.se.



KORTA FAKTA OM NÄMNDEMANNASYSTEMET

- Det finns cirka 8 500 nämndemän i Sverige. De avlägger domared och dömer i allmän domstol (tingsrätter och hovrätter) samt i allmän förvaltningsdomstol (förvaltningsrätter och kammarrätter).
- En nämndemans röst väger lika tungt som jurist-domarens för hur målet avgörs.
- Nämndemän nomineras av de politiska partierna. Kommunfullmäktige och regionfullmäktige utser nämndemännen utifrån partiernas styrka i kommuner och regioner.
- Nämndemannauppdraget är opolitiskt, och nämndemännen representerar inte sina partier. Nämndemännen ska följa lagen när de dömer.
- Nämndemännen utses vart fjärde år, året efter de allmänna valen. Det varierar hur ofta en nämndeman tjänstgör, 10–20 gånger per år är vanligt.
- Varje nämndeman ska genomgå obligatorisk utbildning.
- Nämndemännens arvode är 680kr/dag, för tjänstgöring mer än tre timmar. De har även rätt till ersättning för inkomstförlust.
- Nämndemannasystemet i Sverige har anor från 1200-talet. Ordet nämndeman är från medeltiden, då byäldste namngav de som skulle sitta vid tinget (Nämnda män = nämndemän). Lekmän (juridiskt oskolade) i domstolar finns i många länder, i skiftande former.

NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND

Postadress Box 2914
187 29 Täby

E-post kansli@nmrf.se

Webbplats www.nmrf.se

Facebook Nämndemännens
Riksförbund NRF

Bankgiro Nämndemännens
Riksförbund 5360-9855

Förbundsordförande

Linda Ingvarsson,
linda.ingvarsson@nmrf.se.

Förbundsstyrelsen presenteras på www.nmrf.se.

Valberedning Roine Hangvar
(sammanskallande)
roine.hangvar@nmrf.se

PRENUMERATION

Prenumeration: 120 kronor per år (fyra nummer).

Lösnummer: 40 kronor. **För prenumeration:** kontakta NRF:s kansli (se ovan).

REDAKTÖREN

Föreningslivet lever

HAR DU NÅGONSIN tänkt på hur många ideella föreningar du är med i? Testa att räkna efter. Jag gissar att nämndemän är föreningsaktiva och att det för många av er blir fler medlemskap än handens fingrar.

Jag räknade själv och kom fram till nio. De flesta är jag med i för att jag stödjer föreningens idé, utan tanke på att engagera mig. Så är det nog även i nämndemannaföreningarna. Det är inget fel att vara passiv medlem. Men utan alla som tar ett steg längre, och gör aktiva insatser, skulle föreningslivet inte leva särskilt länge till.

HÖR FÖRENINGSLIVET till en förgång-tid? Mer en än gång har jag mött ideellt aktiva som ser på sig själva som ”de sista entusiasterna”. Forskning av professor Lars Svedberg visar något annat. Faktum är att ungefär hälften av alla svenskar har gjort ideella insatser någon gång under det senaste året, en siffra som i stort stött sig de senaste trettio åren.

DET ÄR SVÅRT att tänka sig Sverige utan de omkring 200 000 föreningar det finns i landet. Vad skulle då hända med idrotten, kulturen – och politiken? Så ni medlemmar i Nämndemännens Riksförbund kan sträcka på er. Ni gör skillnad. Och särskilt ni som inte enbart betalar medlemsavgiften, utan gör mer än så!

Thomas Östlund
CHEFREDAKTÖR



Kom med du också!

Ditt medlemskap i Nämndemännens Riksförbund är en röst för nämndemannasystemets givna plats i ett modernt samhälle. Som medlem bidrar du till arbetet med att förbättra villkoren för oss nämndemän.

Vill du delta i vår verksamhet finns många möjligheter, i någon av våra lokalföreningar över hela landet.

LOKALA NÄMNDEMANNAFÖRENINGAR

REGION 1

- Luleå Nämndemannaförening
- Skellefteå Nämndemannaförening
- Umeå Nämndemannaförening

REGION 2

- Ångermanlands Nämndemannaförening
- Jämtlands Läns Nämndemannaförening
- Sundsvalls Nämndemannaförening

REGION 3

- Dalarnas Nämndemannaförening
- Falu Domstolars Nämndemannaförening
- Gästrikens Nämndemannaförening
- Hälsinglands Nämndemannaförening

REGION 4

- Enköpings-Håbo Nämndemannaförening
- Upplands Nämndemannaförening
- Västmanlands Nämndemannaförening
- Värmlands Nämndemannaförening
- Örebro Läns Nämndemannaförening

REGION 5

- Nämndemannaföreningen vid Förvaltningsrätten i Stockholm
- Gotlands Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen i Attunda tingsrätt
- Nämndemannaföreningen vid Kammarrätten i Stockholm
- Solna Nämndemannaförening
- Stockholms Nämndemannaförening (Stockholms tingsrätt)
- Nämndemannaföreningen vid Svea hovrätt i Stockholm
- Södertörns Nämndemannaförening

REGION 6

- Eskilstuna Strängnäs Nämndemannaförening
- Linköpings Nämndemannaförening
- Norrköpings Nämndemannaförening
- Nyköpings Nämndemannaförening

REGION 7

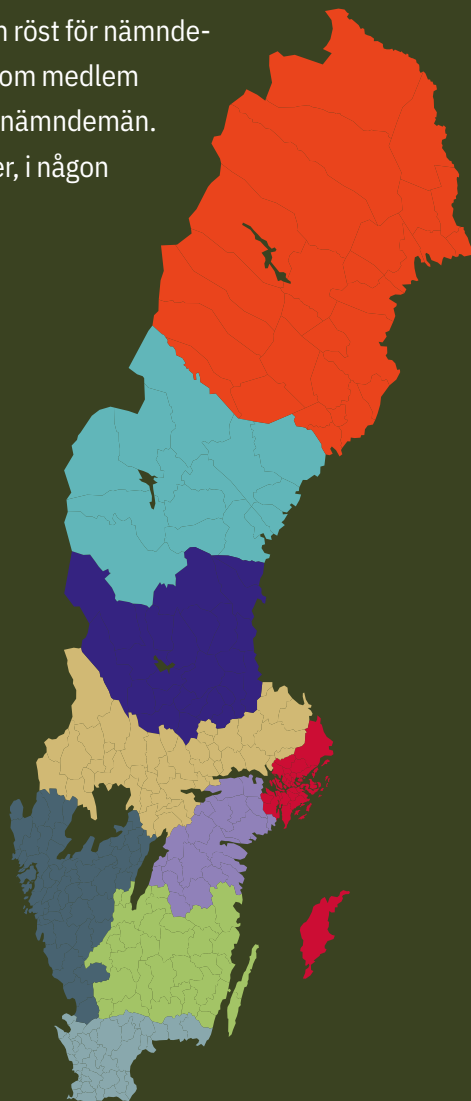
- Alingsås Nämndemannaförening
- Göteborgsregionens Nämndemannaförening
- Halmstads Nämndemannaförening
- Norra Dal Nämndemannaförening
- Skaraborgs Nämndemannaförening
- Uddevalla Nämndemannaförening
- Vänersborgs Nämndemannaförening

REGION 8

- Eksjö Nämndemannaförening
- Jönköpings Nämndemannaförening
- Kalmar-Ölands Nämndemannaförening
- Kronobergs Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen Norra Kalmar län

REGION 9

- Blekinge Nämndemannaförening
- Helsingborgs Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen vid Hovrätten över Skåne och Blekinge
- Hässleholms Nämndemannaförening
- Kristianstads Nämndemannaförening
- Lunds Nämndemannaförening
- Förvaltningsrätten i Malmö Nämndemannaförening
- Malmö Nämndemannaförening
- Ystads Nämndemannaförening



Välkommen till Nämndemännens Riksförbund!



HUR BLIR JAG MEDLEM? Enklast är att gå in på www.nmrf.se under fliken "Medlem". Där finns all information du behöver. Du kan också ta dig till medlemssidan via qrkoden.

